

Magtbrynde i dansk geologi - en mærkværdig historie

Af Troels V. Østergaard

I sidste nummer af GeologiskNyt kunne man læse Michael Houmark-Nielsens kritiske genanmeldelse af "Danmarks Geologiske Seværdigheder". I dette indlæg svarer den ene af de to forfattere, Troels V. Østergaard, på selve "genanmeldelsen", mens en række andre spørgsmål besvares i den efterfølgende artikel af bogens anden forfatter, Ib Marcussen.

Jeg vil ikke bidrage til yderligere mudderkastning ved at kommentere Michael Houmark-Nielsen (MHN) "genanmeldelse" af Ib Marcussens (IM) og min bog: "Danmarks Geologiske Seværdigheder" i GeologiskNyt 6/03. Men jeg mener, at der er en historie, som bør fortælles, selvom den ikke er særlig køn.

Inden vi kommer til den, skal det nævnes, at min rolle mest har været videnskabsjournalistens. Ikke dermed sagt, at jeg vil løbe fra mit ansvar – det er nok mit, at konklusionerne er trukket skarpt op i bogen, hvor jeg i øvrigt primært har stået for de prækvartære afsnit. (Tal i parenteser i teksten henviser til referencerne i boksen).

Historiens begyndelse i 1973

Historien startede i 1973, hvor IM publicerede en undersøgelse (1, 2) af ledeblok- og stentællinger og kunne vise, at de ikke er egnede som stratigrafisk redskab dels af geologiske grunde, dels fordi ingen af de påståede forskelle var statistisk signifikante. Samme år fortsatte han med en undersøgelse (3), der viste, at flow-till er et langt mere udbredt fænomen i Danmark end normalt antaget. Efter studier af recente gletschere på Island, i Nordsverige og ikke mindst på Svalbard kom afhandlingen om deglaciationslandskaber (4, 5) så i 1977. Den er baseret på en arealdækkende morfologisk analyse af mere 13.000 km² fra forskellige dele af landet.

IMs arbejder blev imidlertid ignoreret af de fleste, hvilket dengang irriterede mig. Det er ikke sundt for videnskaben, hvis teorier undertrykkes på den ene eller anden måde. Jeg tilbød derfor at hjælpe med at "popularisere" hans tanker i tidsskriftet Naturens Verden i 1978.

Artiklerne provokerede Kvartærgeologisk Klub til at holde et møde, hvor IM var oplægsholder. Hans udgangspunkt var spørgsmålet: Hvis Danmark i Weichsel var dækket af en debrisfyldt is, og hvis den smeltede over store arealer samtidig, hvordan ville landskabet så komme til at se ud? Konklusionen var (naturligvis), at de danske kvartærlandskabers morfologi er i god overensstemmelse med det forventelige i den situation.

Diskussionen efter foredraget blev kort, idet professor og leder af det unge institut for almen geologi, Asger Bertelsen (AB) udtalte: "Errare humanum est, det er menneskeligt at fejle" – og mennesket var IM!

I 1979 publicerede AB så en artikel (6), der ifølge MHN (7) viste, at IMs arbejder er "uden videnskabelig substans". Efter at have påpeget, at der i et lavland som Danmark ikke kan være barrierer over havniveau, der kan danne erosionsbasis for de flodsletter i forskellige niveauer, som IM ser som karakteristiske for det danske landskab (og som vi i bogen har kaldt "isflodsletter", fordi de delvis bestod af is), konkluderede AB, at "A model that leads to conclusions that undermine the very basis for the model, should be abandoned". Det må i ophidselsen være undgået ABs opmærksomhed, at isflodsletternes "erosionsbasis" nu er smeltet væk.

Fagimperialisme

Set fra sidelinien har det altid undret mig, hvorfor det var nødvendigt at jorde og stigmatisere IM i den grad og ødelægge en lovende forskerkarriere, men måske kan en anden latinsk talemåde hjælpe: "Qui bono" – hvem gavner det? For mig at se handlede det om fagimperialisme. Det er i hvert fald uomtvisteligt, at AB var strukturgeolog, uddannet i Alperne og med disputats fra et grundfjeldsområde i Grønland, og at det ville være langt lettere at få kvartærgeologien ind under ABs institut (dengang svævede kvartærgeologien lidt hjemløst mellem geologerne og geograferne), hvis strukturgeologi kunne defineres som et væsentligt emne for kvartærgeologien.

Med ABs introduktion af begrebet kineto-stratigrafi var det i hvert fald, hvad der skete. Og selvom det måske er forståeligt om end ikke rimeligt, at en potentielt farlig modstander måtte ryddes af vejen med alle til rådighed stående midler, så er det mindre forståeligt, at der skal bruges

samme rå metoder nu, hvor strukturgeologerne sidder tungt på magten. Så tungt, at MHN har fået en større nedsabling af vores bog publiceret i Geologisk Tidsskrift (7), uden at redaktøren så meget som har orienteret os eller povet at drøfte en eventuel svarartikel med os. Det kan da kaldes magtbrynde. ■

Referencer

- 1) Marcussen, I. 1973: Stones in Danish tills as a stratigraphical tool - a review. Bull. Geol. Instn. Univ. Upsala, 5, pp177-181.
- 2) Marcussen, I. 1974 3: Stentællingsmetoden, ledeblokanalysen og glacialstratigrafi – en kritisk vurdering. Dansk geol. Foren., Årsskrift for 1973, pp. 20 - 42
- 3) Marcussen, I. 1973: Studies on flow till in Denmark. Boreas 2, pp. 213-231.
- 4) Marcussen, I. 1977: Declaciation landscapes formed during the wasting of the late Middle Weichselian ice sheet in Denmark. DGU II nr. 110.
- 5) Marcussen, I. 1977: Supposed area-wasting of the Weichselian ice sheet in Denmark. Boreas, 6, pp.167 - 173.
- 6) Bertelsen, A. 1979: Contrasting views on the Weichselian glaciation and deglaciation of Denmark. Boreas 8, pp. 125-132.
- 7) Houmark-Nielsen, M. 2003: Geologiske Mærkværdigheder: Kritik af en model for det danske istidslandskabs dannelse. Geologisk Tidsskrift 1.